

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt: 6, Sayı: 1, 2017
Sayfa: 482-499

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[31-10-2017] – [17-03-2017]

Deprem Sonrası Yapılan/Yapılacak Binalarda Engelli ve Yaşlılara Dönük Düzenlemelere İlişkin Uygulayıcıların Görüşleri: Van İli Örneği

Oktay Taymaz Sarı
Yar.Doç.Dr. Marmara Üniv. Atatürk Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü
Asst.Prof. Marmara University Ataturk Faculty Of Education
oktaytaymaz@gmail.com

Esra Aktar
M.E.B. Rehber Öğretmen
Ministry of Education Guide Teacher
Esraak762@gmail.com

Öz

Bu çalışmada, Van iline bağlı kurumlarda mühendis, mimar ve çevre düzenlemecisi olarak görev yapan uygulayıcılarla Van'da 2011 yılında gerçekleşen deprem sonrası bina ve çevre düzenlemelerinde engelli ve yaşlılara dönük yapılan düzenlemeler konusunda görüşmeler gerçekleştirilip, mevcut durumun betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 yılında bölgede çalışan yaşları 24-44 arasında değişen 15 kişi oluşturmaktadır (Mühendis:8,mimar:5,çevredüzenlemeci:2). Uygulayıcıların görüşlerinin belirlenmesinde, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen uygulayıcı görüşleri 4 ana temada toplanmıştır: "Engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığı, özel mülkiyetin, okul binalarının, hastane binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğu". Araştırma sonuçlarına göre deprem sonrasında yapılan binalarda çağdaş yaşam standartlarında düzenlemelerin arzu edilen seviyede olmadığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Engelli, Yaşlı, Bina Düzenlemesi, Erişilebilirlik, Van

Views of Practitioners on Regulations Administered For The Disabled and Elderly in Building and Environmental Planning Aftermath of Earthquake: Van Province Sample

Abstract

The goal of this study was to conduct interviews with practitioners at the institutions of Van province who work as engineers, architects, and environmental planners on the regulations administered for the disabled and elderly in building and environmental planning in the aftermath of the 2011 earthquake in order to describe the current situation. The study sample consists of 15 participants (24-44 years old) who have been working in the area between 2015-2016 (8 Engineers, 5 Architects, 2 Environmental Planners.).The study findings (views of practitioners) were classified under 4 main themes: awareness of the needs of disabled and elderly people, private properties' suitability for the disabled and the elderly, school buildings' suitability for the disabled and the elderly, and hospital buildings' suitability for the disabled and the elderly. According to the study findings, post-earthquake buildings still do not meet the desired criteria for contemporary living standards.

Keywords: Disabled, Elderly, Building Planning, Accessibility, Van

Giriş

Türkiye istatistik kurumunun 2002 yılı verilerine göre toplam nüfusun %12'sinin en az bir engeli bulunmaktadır. Bunlar görme, duyma, yürüme, yaşlılarına göre yavaş algılama, dikkat sorunları gibi birçok faktörün en az birinden etkilenme oranıdır (TÜİK,2002). Bu etkilenme doğuştan geldiği gibi zaman içinde sonradan da oluşabilmektedir. Bireyler engellerin yanı sıra, çevre tarafından da engellenmeleri nedeniyle herhangi bir mekâna ulaşmada veya kullanmada çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Fiziksel engelli bir birey veya yaşlı bireyler binalara girmekte olduğu kadar bina içinde dikey ve düşey dolaşımlarda sorun yaşayabilmektedir. Görme engelli bir birey görme derecesine göre ışığı yakalamada ve yoluna devam etmede sorun yaşayabilmektedir. Aynı şekilde işitme engelli bir birey duyma duyusunu tamamlayacak görsel yönlendirmelere ihtiyaç duyabilmektedir. Fiziksel, görme ve işitme engellilerin yanı sıra zihin engelli bireylerin de sayısı az değildir ülkemizde. Bu gruptaki bireyler de bir mekâna ulaşmada ve mekân içinde yönlerini bulmada en az diğer engel grupları kadar sıkıntı yaşayabilmektedirler.

Dünya Engelliler Vakfı, Dünya Engelliler Birliği, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türk Standartları Enstitüsü ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun araştırmaları sonucunda engellilerin bağımsız bir şekilde yaşamasına ve hayatın her aşamasına katılabilmesine olanak sağlayan standartlar belirlenmiştir. TS 12576, USTAD Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (2012) ve T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu (2013) kaynaklarında belirlenmiş standartlar oluşturulmuştur.

Bu standartlar çerçevesinde yaşlıların ve farklı gruplardaki engelli bireylerin toplum yaşantısı içinde bağımsız olarak yer alabilmeleri önündeki engellerin kaldırılması ile mümkün olabilmektedir. Bu engellerin en önemlilerden birisi de mimari engellerdir. Engelli kişinin mimari ile ilişkisi, şehircilik çalışmalarında engellinin konumu, sosyal binaların engellinin konumuna açılması, konutlardaki genel ve özel değişiklikler, yapı elemanlarının yarattığı olumsuz etkiler, engelli ile ölçü arasındaki ilişkiler olarak 4 grupta ele alınmaktadır (Belir, 2006: 71). Özellikle konutlardaki değişiklikler, yapı elemanlarının yarattığı olumsuz etkiler ve engelli ile ölçü arasındaki uçurumlar bireylerin iç ve dış mekânlara erişimini engellemektedir (Müftüoğlu,2006: 38-39). Bir ihtiyaç ve hak olan bu kavram, son yıllarda modern binaların iç ve dış dizaynlarında dikkat edilen bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Erişilebilirlik:

Toplumdaki tüm bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak ulaşması gerektiği yerlere ulaşabilme durumunu kapsayan bir yaklaşımdır (Fırat, 2009: 63). Herkes tarafından erişilebilen mekânların 7 ilkesi 1990 yıllarında North Carolina State Üniversitesi tarafından sunulmuştur. Bu ilkeler kısaca;

Eşitlikçi Kullanım: Mekân, farklı yeterlilikte bireyler için eşit düzeyde ulaşılabilir olmalı.

Esneklik İlkesi: Mekânlar farklı bireysel özellikli bireyler için uyarlanabilir esnetilebilir ve kullanılabilir olmalıdır.

Basit ve Sezgisel Olma İlkesi: Mekânı kullananların bilişsel, zihinsel dil bedensel seviyesi ne olursa olsun, basit kullanıma sahip olmalı ve kullanıcı beklentilerini desteklemelidir.

Algılanabilir Bilgi: Temel bilgilerin “okunabilirliği” en üst düzeyde olmalıdır ve farklı duyuşal yeteneğe sahip insanların erişimine olanak sağlamalıdır.

Hata İçin Tolerans: Kaza ve hatalara sebep olabilecek davranış biçimlerini ve tasarım unsurlarını açık olarak belirtmelidir. Tasarımda potansiyel tehlikeli durumları bildirilmelidir.

Düşük Fiziksel Güç: Mekân kullanımı rahat olacak şekilde tasarlanmalı, kullanıcının kullanım sırasında doğal vücut duruşunu bozmamalıdır.

Yaklaşım ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekân: Tasarımı kullanan bireyler için elle, kolla, bütün vücutla yanaşılabilir olması ve bütün fiziksel parçalara rahatlıkla ulaşılabilir olması gerekmektedir (Dostoğlu N. vd., 2009; Akt Gezer, 2014: 115-116).

Bu ilkeler göz önüne alındığında mekânlara erişimin ve ulaşımın engelli bir birey için sorun teşkil edebildiği görülmektedir. Bu sorun bir engelli için evinden ‘dışarı’ hayata adım atmasıyla başlar. Oturduğu binanın asansörü, merdiveni, binanın çıkışı, yaya geçitleri, ışıklar ve diğer mekânlar engelli bireylerin sorunlarını daha da karmaşıktırır (Çınar ve Erdem, 2008: 173). Oysaki bir engellinin sosyal hayata karışması için önemli olan etmenlerden bir tanesi de kendi konutunda ve kendi konutu dışında rahat hareket edebilmesidir. Kamusal alanların, parkların, hastanelerin, okulların, özel mülkiyetlerin, bahçelerin ve ulaşım araçlarının tüm engelli ve yaşlılar için kullanılabilir olması, fiziksel tasarımlarının uygunluğunda yatmaktadır (Karataş, 2002: 46).

Engelsiz fiziksel tasarımlar, bireylerin o mekânları devamlı kullanımını artırmakta ve yaşanabilirliğini de devamlı kılmaktadır (Müftüoğlu, 2006: 2). Bu nedenle mekânların fiziksel tasarımları engellilere uygun bir şekilde yapılmıyor ise engelli bireyler için büyük sorunlar oluşturabilmektedir. Yapılması tasarlanan mekânların gerek engelli gerek normal gelişim gösteren bireyler için ortak bir payda altında kullanılabilmesi 5 kurala bağlıdır. Bunlar; yeterli gerekli genişlik, yeterli gerekli hareket alanı, yeterli gerekli yükseklik, yeterli gerekli yüzey, yeterli gerekli yönlendirme ve uyarmadır (Andaç,1997; Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, I. Özürlüler Şurası, 1999). Tüm bu yeterlilik ve gereklilikler sağlandığında

bireyler mekâna ulaşmada bir başkasının yardımına ihtiyaç duymayacaktır. Aynı zamanda engelli bireylerin toplum yaşamına katılımının, onların genel iyi olma halini ve yaşam kalitesini artırdığı görülecektir (Fougeyrollas vd. 1998;Akt Tonak, 2014: 35).

Kentsel mekânların toplumun tüm bireylerinin adil bir şekilde kullanılabilmesi modern kentleşmenin bir göstergesidir. Örneğin; tasarımı yapılan mekânın yer kısıtlaması var ise merdiven ve rampa arasında yapılacak seçimde seçim rampadan yana olmalıdır. Zaten engellilerin ve yaşlıların kullanabildiği veya hareket edebildiği mekânlarda genel kullanıcılar rahatlıkla hareket edebilir. Engelliler için ayarlanan tasarımlar genel kullanıcıyı kısıtlamaz (Mülayim,2009: 30). Bunun yanı sıra görme engelli bir birey için zeminde farklı bir döşeme malzemesi uygulanması da adil bir erişime örnek olarak verilebilir (Kaplan ve Öztürk, 2004: 70). Eşitlikçi kullanım ilkesiyle hareket edilen düzenlemelerde fiziksel tasarımların sadece fiziksel engelli ve yaşlılar için değil, ihmal edilen zihinsel, görme ve işitme sorunu olan bireyler içinde ergonomik şekilde yapılması arzu edilir.

Bu araştırmanın yapıldığı, ülkemizin Doğu Anadolu sınırları içerisinde yer alan Van ili, coğrafik olarak deprem riskinin fazla olduğu aktif fay hatları üzerinde yer almaktadır. 1996 tarihinde yürürlüğe giren ve hala yürürlükte olan Türkiye deprem bölgeleri haritasında Van ilinin % 62'si 1. Dereceden; % 38'si ise 2. Dereceden deprem bölgesi ilan edilmiştir (Özmen vd, 1997: 2). En son olarak Van ilinde 23 Ekim 2011 Pazar günü 7.2 şiddetindeki depremle birlikte bir çok can kaybı yaşanmış ve şehir konutları yıkılmıştır. Bu nedenle şehir son 5 yılda gerek psikolojik gerek fiziksel olarak hızlı bir şekilde toparlanma evresindedir. Fakat bu toparlanma, özellikle insanların ev ihtiyacını karşılama hızında olduğundan ötürü engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının ön görülüp öngörülmediği bilinmemektedir.

Depreme karşı yaşadığı olumsuzluklar nedeni ile tasarımından ve yapımından kaçınılması gereken ve düzensiz binalar olarak adlandırılan deprem öncesi binalar (Deprem yönetmeliği, 2016: 16), deprem yönetmeliğine uygun olarak yeniden imar edilmişlerdir. Kat sayıları, bina temelleri, kolon özellikleri gibi temel ve genel yapılan çalışmaların yanı sıra, bina içlerinin de çizimde ve yapımdaki küçük ama önemli ayrıntılarla daha çağdaş ve engelsiz tasarımlar olması arzu edilmektedir.

Bu araştırmanın amacı deprem sonrası Van ilinde yapılan/yapılacak olan binaların engelli ve yaşlılara yönelik düzenlemelere ilişkin uygulayıcıların görüşlerini belirlemektir.

Amaç ve Problem Durumu

İnşa edilen yapıların insan yaşamı barındırması nedeniyle güvenli olması oldukça önemlidir. Deprem gibi doğal afetlerin yanı sıra yangın gibi

insandan kaynaklı afetlerinde göz önüne alınarak binaların yapılması ve bina içlerinin dizayn edilmesi insan yaşamına saygının bir göstergesidir.

Araştırmanın genel amacı deprem sonrası Van ilinde yapılan/yapılacak olan binaların engelli ve yaşlılara yönelik düzenlemelere ilişkin uygulayıcıların görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır. :

1. Uygulayıcıların engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına ilişkin görüşleri nedir?
2. Uygulayıcıların, özel mülkiyetlerin engelli ve yaşlılar için yeterliliğine ilişkin görüşleri nedir?
3. Uygulayıcıların, okul binalarının engelli ve yaşlılar için yeterliliğine ilişkin görüşleri nedir?
4. Uygulayıcıların, hastane binalarının engelli ve yaşlılar için yeterliliğine ilişkin görüşleri nedir?

Yöntem

Binalarda yapılan engelli ve yaşlılara yönelik düzenlemeye ilişkin görüşlerin belirlenmesinde nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır.

Nitel araştırmalarda çalışma yapılan konu hakkında derin bir kavramaya ulaşma amacı vardır bu sebeple nitel araştırmalarda çevreyle ilgili, süreçle ilgili ve algıyla ilgili olmak üzere üç tür bilgi vardır. Süreçle ilgili bilgileri; araştırma sürecinde olanlarla ilgili veri sunarken son olarak algıyla ilgili bilgilerde; araştırmanın yapıldığı grubun araştırmayla ilgili düşüncelerinin olduğu verilerdir (Bogdan ve Biklen, 2003: 148). Nitel çalışmalarda en çok kullanılan yöntemlerden biriside görüşmedir. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde çalışmanın amacına dayalı olarak öncesinde görüşme soruları hazırlanmaktadır. Bu görüşme tekniğinin sağladığı kolaylıklardan biriside önceden hazırlanmış görüşme sorularına dayalı olarak sürdürüldüğü için daha sistemli, esnek ve karşılaştırılabilir sonuçlar vermesidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 283). Öte yandan Akşit (2010)'e göre görüşme formu ile yapılan görüşmenin dezavantajları, soruların sınırlı ve belirlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle farklı alanlara kaymak pek mümkün olamamaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışmanın yapılacağı grubun araştırmaya gönüllü olması ve alanında uygulamalı olarak çalışıyor olması şartları göz önüne alınarak belirlenmiştir. 2015-2016 yılı arasında Van ilinde mühendis, mimar ve çevre düzenlemecisi olarak görev yapan, Van ilinde depremden sonraki

**Deprem Sonrası Yapılan/Yapılacak Olan Binalarda Engelli ve Yaşlılara Dönük
Düzenlemelere İlişkin Uygulayıcıların Görüşleri: Van İli Örneği**

binaların yapımında, çiziminde, denetlenmesinde görev alan uygulayıcıların demografik özellikleri belirlenmiştir.

Katılımcı özellikleri

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Yaş ortalaması	34
Cinsiyet	
Erkek	15
Öğrenim düzeyi	
Lisans ezunu	15
İş durumu	
Belediye	8
Özel kurum/ ofis	7
Katılımcıların çalıştığı görev alanları	
Mimar	5
Mühendis	8
Çevre düzenlemecisi	2

Tablo1’de görüldüğü gibi katılımcıların yaş ortalaması 34’tür. Katılımcıların tümünün cinsiyeti erkektir (%100). Katılımcıların %100 ‘ü lisans mezunu olup, 15 katılımcıda alanlarıyla ilgili düzenli bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların 8’i belediyede (%53), 7’si özel sektörde (%46) çalışmaktadır. (%33) 5’i Mimar, (%53) 8’i Mühendis, (%13) 2’si çevre düzenlemecisi olarak görev yapmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veriler nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Görüşme soruları hazırlanmadan önce deprem, deprem yönetmeliği, engelli ve yaşlılar için bir binada olması gerekenler, hastane binaları, okul binaları başlıkları altında literatürde ön araştırma yapılmıştır. Literatür araştırmasından sonra Van ilinde bulunan devlet hastaneleri, okul binaları ve bir kısım özel mülkiyetler gözlenip, soruları hazırlama sürecine katkı sağlanmıştır. Hazırlanan sorular çalışmanın birlikte yapıldığı Marmara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünde akademik personel olarak görev yapan bir uzmana ve bunun yanı sıra Marmara Üniversitesi Mimarlık Bölümünde akademik personel olarak görev yapan iki uzmana daha gönderilmiş ,geri bildirimleri sonucunda 23 soruya son hali verilmiştir. Bu sorular gerektiğinde alt veya yan sorularla genişletilmiştir. Görüşmeye hazır hale gelen 23 soruluk görüşme formu, 14

katılımcıyla iş yerlerinde yüz yüze görüşülerek, 1 katılımcıyla elektronik posta yoluyla verileri sağlama yoluna gidilmiştir. Yüz yüze görüşülen katılımcıların izinleri alınarak ses kayıtları alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada Van ilinde deprem sonrasında yapılan yada yapılacak olan binaların yaşlı ve engellilere dönük düzenlemelere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesinde, katılımcıların kendi anlatımları baz alınmıştır. Bulguların, ayrıntılı ve bütün olarak analiz edilmesi betimsel analiz yoluyla gerçekleştirilmiştir. Betimsel analiz, uygulayıcıların konuya ilişkin her soruya verdikleri yanıtlardan oluşur ve bu cevapları arasındaki benzerlik veya farklılıklarını ortaya koymayı hedefler (Bogdan ve Biklen, 2003, 148). Verilerin çözümlemesi aşamasında araştırma soruları dikkate alınarak temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Bu tema ve alt temalarsa hazırlık, örgütlenme ve raporlama süreçleriyle belirlenmiştir.

1.aşama: Uygulayıcıların/katılımcıların görüşlerinin belirlenmesi için hazırlanan 23 cevaptan oluşan 14 adet görüşme ses kayıtları ve bir adet elektronik ortamdan elde edilen yazılı form analiz için bir araya getirilmiştir. Her bir katılımcıya E koduyla sıralama verilerek, tüm yanıtları bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Böylece 15 katılımcının demografik bilgilerinin de olduğu online veri dökümü oluşturulmuştur.

2.aşama: Bu aşamada öncelikle araştırmacı soruları baz alarak kavramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Soruları belirli kategoriler etrafında toplayıp ana temaları oluşturmuştur. Bilgisayar ortamına aktarılıp betimsel analizi yapılan birbirine benzeyen verilerde, belirli kavramlar etrafında çerçeveye oturtulmuş ve organize edilmiştir. Betimsel analizi yapılan ve organize edilen veriler, en uygun ana temanın altında gruplanmış ve alt temalar olarak Tablo 2’de yerini almıştır.

3.aşama: En son aşamada alt temalar nicel ifadelere dönüştürülmüş ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Her bir alt temaya verilen görüş sayısı toplanarak toplam frekans bulunmuştur, her alt temanın görüş sayısı tek tek toplam frekansa bölünerek yüzdeliği bulunmuştur. Daha sonra geçerliğin sağlanması amacıyla katılımcıların görüşleri alıntı olarak bulgulara eklenmiştir. Verilerin analizi sonucu ortaya çıkan ana temalar ve alt temaları Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2 Uygulayıcı görüşü tema ve alt temaları

F %

1. Uygulayıcıların engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına ilişkin görüşleri

1.1.İhtiyaçların belirlenmesine yönelik 5 8,62

	“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi” “Journal of the Human and Social Sciences Researches” [itobiad-e-issn: 2147-1185]	Cilt: 6, Volume: 6,	Sayı: 1 Issue: 1 2017
---	--	---------------------------------	--

1.2.Engelli/yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına yönelik 3 5,17

2. Uygulayıcıların özel mülkiyetin engelli ve yaşlılar için uygunluğa ilişkin görüşleri

2.1.Bina girişlerinin uygunluğuna ilişkin 7 12,68
2.2.Bina içi dikey ve düşey dolaşımının uygun. ilişkin 6 10,34
2.3.Ailenin tercih unsuru olarak ev içi dizaynına ilişkin 13 22,41

3. Uygulayıcıların okul binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri

3.1.Bahçe dizaynının uygunluğuna ilişkin 2 3,44
3.2.Okul bina girişinin uygunluğuna dair 5 8,62
3.3. Okul bina içi dikey ve düşey dolaşımının uygun. ilişkin 4 6.89

4. Uygulayıcıların hastane binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri

4.1. Hastane otoparkının uygunluğuna dair 10 17,24
4.2. Hastane içi yönlendirmelerin uygunluğuna dair 3 5,1

58 %100

Tablo 2’de belirtildiği gibi verilerin analizi sonucunda 4 ana tema ortaya çıkmıştır. Birinci ana tema olan “Uygulayıcıların, engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına ilişkin görüşleri” başlığı altında “İhtiyaçlarının belirlenmesine yönelik görüşleri” ve “Engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkında olmaya ilişkin görüşleri” olmak üzere iki alt tema oluşturulmuştur.

İkinci ana tema olarak “Uygulayıcıların, özel mülkiyetin engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri” teması oluşturulmuştur. Bu temanın alt boyutları ise “Bina girişlerinin (rampaların) uygunluğuna dair görüşleri”, “Bina içi dikey ve düşey dolaşımlarının uygunluğuna dair görüşleri” ve “Ailenin kendi tercih unsuru olarak ev içi dizaynına ilişkin görüşleri”dir.

Üçüncü ana tema olan “Uygulayıcıların, okul binalarının engelli ve yaşlılara uygunluğuna dair görüşleri” başlığı, “Bahçe dizaynının uygunluğuna dair görüşleri”, “Okul bina girişinin uygunluğuna dair görüşleri”, “Okul bina içlerinin uygunluğuna dair görüşler” olmak üzere 3 alt temadan oluşmaktadır.

Dördüncü ve son ana tema olarak “Uygulayıcıların, hastane binalarının engelli ve yaşlılara uygunluğuna dair görüşleri” olarak belirlenmiştir. Bu başlık altında da “Hastane otoparkının uygunluğuna dair görüşleri” ve

“Hastane içi yönlendirmelerin uygunluğuna dair görüşleri “olmak üzere iki alt tema yer almaktadır.

Tablo 2’de yer alan tema ve alt temaların frekans ve yüzde değerleri, uygulayıcıların deprem sonrasında yapılan/ yapılacak olan binaların engelli ve yaşlılara dönük düzenlemelere ilişkin bir veya birden fazla tema içeriğine yönelik belirttikleri görüşler dikkate alınarak hesaplanmıştır. Bu bakımdan 15 uygulayıcının, deprem sonrası Van ilinde yapılan/yapılacak olan binaların engelli ve yaşlılara dönük düzenlemelere ilişkin görüşleri 4 ana temada ve 58 frekans aralığında toplanmıştır.

Bulgular

Verilerin analizi sonucu uygulayıcıların görüşleri toplamda 58 alt temada betimlenmiştir.

1.ana tema olan **Uygulayıcıların engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına ilişkin görüşleri** başlığı altında görüşme formundaki sorular S1 ‘deprem sonrası yapılan/yapılacak yapısal düzenlemeler için herhangi bir engelli olan vatandaştan görüş almak faydalı olabilir miydi?’, S2 ‘depremden sonra Van bir yenilenme süreci yaşadı. Bu süreçte engelli ve yaşlılar için Mimar/Mühendis/Çevre düzenlemecisi olarak herhangi bir çalışma yaptınız mı?’, S3 ‘engel grupları ve bu gruplara yönelik ihtiyaçları belirlemek için herhangi bir çalışma yaptınız mı?’ şeklindedir. 3 uygulamacı engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkında olduğuna dair şahsi görüş bildirirken; 5 katılımcı bina yapım öncesi ve aşamasında engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesinde kurum tarafından verilen seminerlerin aracı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kategoride bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibi alınmıştır;

E1 “Kaldırımda yürümenin zorluğunu bilemeyiz, bizim deneyimlememiz daha iyi olurdu”

E2 “Eğer ihtiyaçlarının birebir sorsaydık, bizim için herhangi bir mekan uygun değil derlerdi. Engelli biri bizim kullandığımız alanları kullanamıyor”

E3 “Hangi kulvarda engelliye o alanda ihtiyaç talep ederdi. Görme engelli yürüme bandı, tekerlekli sandalyede biri asansör talep ederdi.”

2. ana tema olan **Uygulayıcıların özel mülkiyetin engelli ve yaşlılar için uygunluğa ilişkin görüşler** başlığı altında görüşme formundaki sorular S19 ‘deprem sonrası engelli bireylerin yaşam alanları olan evlerin iç dizaynlarında deprem öncesinde olduğundan farklı düzenlemeler yaptınız mı?’, S20 ‘bina içi düşey dolaşımlarda deprem öncesinden farklı düzenlemeler yaptınız mı?’, S21 ‘ev içlerini, koridor, mutfak vs engelli bireylere uygun olarak tasarladınız mı?’, S22 ‘ev içlerindeki lavaboları engelli bireyler için tasarladınız

mı?', S23 'balkon, teras engelli bireyler için uygun tasarladınız mı?' şeklindedir. 7 uygulamacı bina girişlerinde yönetmelik gereği rampaların yapıldığını fakat pratikte tutamaçlarının ve eğimlerinin engelli bir birey için uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Bu temanın alt başlığı olan bina içlerindeki dolaşımlarda ise uygulayıcılar asansörlerin varlığından bahsetmişlerdir. Fakat asansör içi manevraların, asansör içi yardım butonlarının eksikliğini de ifade etmişlerdir. Özellikle uygulamacılar daha çok bedensel engelli bireyler için uygulamaların olduğunu, işitme veya görme engelli bireyler için uygulamaların fazlasıyla yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Belediyede görev yapan uygulamacılar, görme engelliler için yapılan sarı bantların logar kapakları üzerinde yada ağaç diplerinde bittiğini bu nedenle sarı bantların kullanışsız olduğunu söylemişlerdir. Uygulamacıların ortak fikri özel mülkiyetlerin iç dizaynlarının daha çok ailelerin isteğine göre düzenlendiği yönündedir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibi alınmıştır;

E8 "Görme engelliler için yapılan sarı bantlar farketmiyorsanız ya logar kapağının orda ya bir ağacın dibinde biter. Şimdi bu görme engelli biri için nasıl fayda sağlar?"

E3 "Kimse normal standartlara uygun olarak yapmıyor. "

E7 "Depremden önce de sonrada özel binalarda pek engelliler düşünülüyor. Devlet kurumlarında olur ama görünürde.."

E5 "Yasalarda engellilerin hayatını kolaylaştıralım diye bir ibare yok, kurum binalarında zorunlu ama özel binalarda dikkat edilmiyor."

E11 "Müteahhit binayı yaparken özel isteğe göre yapar.."

E13 "Asansör 4. Kattan sonra zorunlu, 4 kattan öncesinde yerden kaybedeceği için müteahhit yapmıyor."

E9 "Bina girişlerinde rampalar var ama ev içlerinde görmedim. Döşemeler arası fark bile giderilmiyor evlerde."

E15 "Ev içlerindeki mimari ailenin tamamen kendi isteği üzerine düzenlenir."

3. Uygulayıcıların okul binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri ana teması altında görüşme formundaki sorular S4 'depremden sonra bazı okulların ulaşımı zor olan tepelere yapıldığı görülmektedir (örneğin tokiler). Engelli bireylerin bu okullara ulaşmakta zorlandığı görülmektedir. Bunları göz önüne alarak çalışma yapmak faydalı olabilir miydi?', S5 'okul binaları kuzeye doğru bakmaktadır. Buda okul bahçesinde karların erimemesine ve buzların saçaklanmasına neden olmaktadır. Diğer çocuklarda dahil olmak üzere özellikle görme, işitme, zihinsel ve fiziksel engelli çocukların bahçeyi oyun alanı olarak kullanması için herhangi bir çalışma yaptınız mı?', S9 'okullarda engelli wc leri yaptınız mı?', S10 'okullarda asansörler mevcut mudur?' şeklindedir. Görüşler sıklıkla bahçe dizaynının, okul ana girişlerinin ve okul içi dikey ve dolaşımların

bedensel engelli, yaşlılar, zihinsel engelli görme ve işitme engelliler için uygun olmadığı yönündedir. Özellikle okul bahçesinin buzlanmalarının ciddi derecede tehlike arz ettiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda uygulamacılar okul içi asansörleri olduğu halde kullanılmadığı, rampaların eğimlerinin uygunsuzluğu, rampaların sağlıklı bir yetişkinin bile kullanmakta zorlanabileceği yönünde görüşlerini söylemişlerdir. Okul içi sığınakların depremde sonra her okula yapıldığı fakat engelli ve yaşlıların ulaşabileceği şekilde olmadığı, sığınağa erişirken yönlendirmelerin olmadığı aksine karanlık bir ortamın olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir;

E1 *“Evet biz normalde okulların girişlerini yüksek tutuyoruz maalesef engelli bir birey oraya vatandaş yardımıyla çıkabilir”*

E4 *“Rampalar, asansörler vs yasal olarak projede olmak zorunda ama uygulamada pek uyulmuyor. Tekerlekli sandalyedeki bireyler için düşünülmüş fakat zihin, görme, işitme biraz daha dışarda”*

E7 *“Özellikle rehabilitasyon merkezleri fazla denetlendiği için oralarda daha çok dikkat ediliyor. Fakat yine de bir görme veya işitme engelli birey için birşey görmedim.*

E8 *“Okul saçaklarında eritme sistemi yapılıyor, en azından proje aşamasında var. Depremden sonra bu konuda daha çok çözümler getirildi.”*

E10 *“Okullarda engelli wc leri yaptık, tutamaçları var, kapı dışarıya açılıyor fakat yardım butonu yoktur.”*

E11 *“Okul bahçeleri peyzaja girmez aslında, daha çok mebin işidir.”*

E14 *“Okul gibi kamu kurumlarında rampadır asansördür daha çok dikkat ediliyor fakat uygulamada ne kadar var bilemiyorum. Fakat resmi kuruluşlar bu konuda daha çok denetleniyorlar.”*

4. ve son tema olan **Hastane binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair** uygulamacıların görüşlerini öğrenmek için sorulan sorular S11 ‘sağlık kamu ve kuruluşlarında engelliler için ayrılmış otopark yaptınız mı?’, S12 ‘çocuk hastanelerinde (çevre düzenlemecileriniz) engelli çocukların oynayabileceği gerekli ağaçlandırma düzenlemelerini yaptınız mı?’, S13 ‘hastane bahçesi ana girişinde engelli bireyler ve yaşlılar için gerekli yönlendirme tedbirlerini aldınız mı?’, S14 ‘hastane içi yatay ulaşım için gerekli tedbirleri aldınız mı?’, S16 ‘hastane içi engelli bireyler ve yaşlılar için acil çıkışı durumu için gerekli tedbirleri aldınız mı?’ şeklindedir. Engelli otoparkının hem teoride hem pratikte en uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Özellikle depremde sonra yapılan her iki hastanenin de gerek otoparkının gerek sedye giriş yerleri ve rampaların uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Fakat hastane içi yönlendirmelerde (acil

çıkış, sesli ve ışıklı yönlendirmeler) işitme, görme ve zihin engelli bireyler için uygun olmadığı yönündedir. Düzenlemelerin daha çok yaşlı ve fiziksel engelli bireyler için olduğuna dair sıklıkla görüş bildirmiştir uygulamacılar. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir;

E1 *“Depremden sonra yapılan iki hastanede bu konuda fazla denetleniyorlar. Sağlık kuruluşları daha çok dikkat ediyor.”*

E15 *“Hastaneler en standartlara uygun olanları”*

E2 *“Hastane girişleri otopark ve rampaların daha uygun çünkü sedyeden ötürü. Fakat hastane içlerinde bahsettiğin yönlendirmeler o kadar derin değil.”*

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları sonucunda toplam 58 faktörden oluşan uygulamacı görüşleri dört ana tema etrafında toplanmıştır. Bu dört tema “Uygulayıcıların, engelli ve yaşlıların ihtiyaçlarının farkındalığına ilişkin görüşleri”, “Uygulayıcıların, özel mülkiyetin engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri”, “Uygulayıcıların, okul binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri”, “Uygulayıcıların, hastane binalarının engelli ve yaşlılar için uygunluğuna dair görüşleri” şeklinde betimlenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, uygulayıcıların daha önce engelli bireylerin ihtiyaçları konusunda fazla düşünmedikleri ve farkındalıklarının minimum düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırma sürecinde görüşme yapılan uygulayıcılardan birkaçı, bu konuda düşünme fırsatı yakaladıklarını, hatta görüşmeye başlamadan önce araştırma yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu ile USTAD Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (2012) ve T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu (2013) kaynaklarında belirli standartlar oluşturulmasına rağmen, bu konudaki farkındalığın yetersizliği göze çarpmaktadır. Bu anlamda araştırmanın farkındalık temasına örtülü bir katkı sağlandığı düşünülmektedir.

Okul binası gibi kamu kurum ve kuruluşlarında rapma, tutamaç, tirabzan, asansör, wc gibi fiziksel engelli ve yaşlılara dönük düzenlemelerde yönetmelik gereği bulunma zorunluluklarının olduğu fakat sıklıkla kullanıma yönelik faydacılık ilkesine göre olmadığını ifade etmişlerdir. Orakcı (2010)’nın depremden önce Van ilinde kamu binalarında yaptığı bir çalışmada binaların yüzde kırkında rampa olduğu fakat yüzde otuzbirinin standartlara uygun olduğu, varolan sahanlıkların, tirabzanların ve rampa eğimlerinin uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, deprem öncesi ve sonrasında yeni yönetmelikler çıkmış olmasına rağmen sonuçların pek fazla değişmediği yönünde araştırmacılar tarafından yorumlanmaktadır.

Alan yazın çalışmalarında, var olan rampaların malzemesinin uygun olduğu fakat eğimlerinin yüksek olduğu bunun yanı sıra genişlik

ölçüsünde yetersiz olduğu, rampaların eğimlerinin standartların üzerinde ve yüzeylerin kaygan olduğu, görme engelliler için hissedilebilir yüzeylerin bulunmadığı, engelli bireylerin dış mekanlara ulaşmada zorlandığı sonuçları araştırmamızın uygulayıcı görüşleriyle benzerlik göstermektedir (Müftüoğlu, 2006; Sirel, Boyacıgil, Duymuş, Konaklı, Altunkasa ve Uslu, 2012; Malkoç True ve Sönmez Türel, 2013; Yılmaz, Şavklı, Olgun ve Öter, 2014; Yılmaz ve Olgun, 2014; Yıldırım, Açak ve Düz, 2016). Yıldırım, Açak ve Düz (2016) binaların girişlerine ulaşabilme rahatlığı yüksek uygunlukta çıkmakla birlikte, merdiven basamaklarının zıt renkli, derinlik ve tırbazanlar açısından engellilere uygunluğu düşük düzeyde çıkmıştır.

Okul binalarının yanısıra Van iline son yıllarda yapılan iki devlet hastanesinin otopark, sedye girişi, rampa gibi dış tasarımlarının daha uygun olduğu fakat hastane içi yönlendirmelerin işitme, görme, zihin gibi farklı engel gruplarına uygun olmadığı araştırma bulgularında yer almaktadır. Pınar, Saygun, Açıkgöz, Atçeken, Demirtaş (2016) çalışmasında Kırıkkale il merkezindeki sağlık kuruluşlarındaki rampalar incelenmiş fakat tüm özellikleri ve ölçümleri karşılayan bir rampaya rastlanmamıştır. Aynı çalışmada yönlendirmelerin, hissedilebilir uyarıcı yüzeylerin olmadığı belirtilmiştir. İki çalışma dış tasarım açısından değerlendirildiğinde Van ilindeki hastanelerin rampa ve sedye girişlerinin daha kullanılabilir olduğu ancak iç tasarımlarda aynı sorunların devam ettiği bulgular arasında belirtilebilir.

Araştırmamızın bulgularından diğeri de uygulamacıların gerek kamu kurum ve kuruluşlarında gerek özel mülkiyetlerde görme, zihin ve işitme engel gruplarına yönelik düzenlemelerin çok yetersiz kaldığı yönündeki ifadeleridir. Literatür araştırmasında binaların görme engelliler için avantajlı yapılar olmadığı, görme engelliler için kılavuz çizgilerinin eksikliği, yol üzerindeki logar kapaklarının, çukurların veya pürüzlerin kent içinde fazlaca yer alması, kamu kurum ve kuruluşların neredeyse tamamında kısmi görme engelli bireyler tarafından engelli güzergahların ayırt edilemediği, görme/işitme engellilerin kamu kurum kuruluşlarının yanısıra parkta veya avm gibi mekanlarda hareketlerinin kısıtlı olduğu araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir (Yılmaz ve Olgun, 2014; Tekinalp ve Birol, 2015; Sayar ve Arat, 2016; Berkün, 2016; Yıldırım, Açak ve Düz, 2016).

Özel mülkiyetlerin uygunluğuna dair görüşlerin toplandığı temada ise ev içi dizaynlarında mutfak, balkon, lavabo, eşiklerin ailenin özel isteği olduğu takdirde düzenlendiğini katılımcılar ifade etmişlerdir. Uygulayıcılar, engelli ve yaşlılara dönük düzenlemelerin daha üst düzeyde olması için uygulamaya yönelik teftişlerin gerektiği gibi

yapılması ve formalitede kalmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Çınar ve Erdem (2008) yaptıkları çalışmada ise ikamet edilen konutlardan %97'sinin özel tasarım şeklinde yapılmadığı sadece %3'lük kısmının tekerlekli sandalye kullanıcılarının kısmi ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde özel olarak tasarlandığı belirlenmiştir. Çınar, Arslan ve Meriç (2015) tekerlekli sandalye kullanıcılarının yatak odası ve mobilyaları ile ilgili sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerini içeren araştırmanın bulgularına göre, yatak odalarında mobilya ve donatı kullanımında tekerlekli sandalye kullanıcılarının ciddi sorunlar yaşadığı, memnuniyet durumlarının ise son derece düşük olduğu, ilgili sektörde yaşanan büyümenin tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik etkilerinin son derece sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda değinilen araştırma bulgularına ve bu araştırma bulgularına göre evrensel tasarımda olması gereken uygulamaların bilinmesine rağmen hala uygulanmadığı sonucuna varılabilir.

Eskişehir ili örneği yaşlı bireylerin kentsel/kamusal mekanları kullanım analizi çalışmasının sonuçlarına bakıldığında; ilin beş farklı bölgesinin erişilebilirliği yaşlı, çocuklu, engelli bireyler için uygun görülmüştür. Kentin erişilebilirliği, yaşlılar ve tüm kullanıcılar için bir avantaj olarak değerlendirilmiş, kentsel ve kamusal mekanlarda zaman geçirmenin yaşam kalitesini artırdığı görülmüştür. Bu çalışma kentin ve kurumsal mekanların erişilebilirliğinin genel anlamda uygun görüldüğü az sayıdaki çalışmalardan biri sayılabilir.

Usta ve Memiş (2010) belediye hizmetlerinde kaliteyi belirledikleri Giresun Belediyesi örneği isimli çalışmaları, engelli ve yaşlıların erişilebilirliği ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte araştırma sonuçları bireylerin farkındalığını göstermesi bakımından önemlidir. Giresun Belediyesinin tüm seçmenleriyle yapılan çalışmada, engelli ve yaşlılara yönelik hizmetlerden memnun olunmadığı, vatandaşlar engelli ve yaşlılara yönelik hizmetler konusunda hassas iken belediyede aynı hassasiyetin görülmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularımızda bu bulguyu destekler niteliktedir. Özellikle araştırmanın bu yapılardan sorumlu kişilere dönük yapılmış olması nedeniyle yetkililerin bu konuda daha fazla sorumlu olmaları gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde engellilerle ilgili düzenlemeler büyük ölçüde yasalarla kontrol altına alınmış olmasına rağmen bu konuda yeterli farkındalık düzeyine ulaşılmamış olduğu, engelli ve yaşlılara dönük yaşam ortamlarının uygulamada yeterli olmadığı araştırmacılar tarafından yorumlanmaktadır.

Sonuç olarak bu bulgular, bize Türkiye'nin farklı illerinde bulunan mekanların fiziksel tasarımlarının engelli ve yaşlıların erişilebilirliği açısından uygun olmadığını göstermektedir. Ayrıca fiziksel tasarımların daha çok fiziksel engelli bireylere yönelik olduğu, binalara yada kentsel

alanlara erişebilirliği açısından görme, zihin yada işitme engelli bireyler için yapılan çalışmalarında daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Oysaki engellenmişlik sadece fiziksel olarak değil farklı duyu organları yoluyla da gerçekleşebilir.

Öneriler

Bu çalışma sonucunda önerileri iki boyutta sunmanın yararlı olabileceği düşünülmüştür. Birinci boyut uygulayıcılara dönük önerilerdir. Bunlar depremden sonra yapılan binalarda var olan fakat yeterli olmayan düzenlemeleri iyileştirilmesi başlığı altında;

- Eğimi uygun olmayan rampaların fiziksel engelliler ve yaşlılar için tekrar uygun hale getirilmesi, kullanılmayan okul asansörlerinin kullanıma açılması, engelli wc lerine daha uygun tutamaçlar eklenmesi, okul önü buzlanmalarına çare bulunması uygulayıcılara yönelik öneriler olarak sunulmaktadır.
- Görme, işitme ve zihinsel yetersizliği olan bireyler için var olmayan düzenlemelerin gerçekleştirilmesi başlığı altında örneğin; görme engelliler için bina içlerinde uygun kılavuz çizgilerinin, uygun zıt kontrastlı yönlendirmelerin yer alması önerilmektedir. Bunun yanısıra işitme engelli bireyler için ses geçirmeyen ama titreşim veren ışıklı mekanizmaların bina içlerinde düzenlenmesi faydalı olabilecektir.
- Farklı boyutlarda zihinsel yetersizliği olan, öğrenme güçlüğü yaşayan bireyler içinde yönlerini bulabilecekleri, bina içlerinde kaybolmalarını önleyecek tedbirler alınması yapılan öneriler arasındadır.
- Yasal düzenlemelerin uygulanmasını denetleyecek sistemlerin daha aktif hale getirilmesi önerilebilir.

Sunulan önerilerin ikinci boyutu ise araştırmacılara dönüktür.

- İleriki araştırmalar için kentsel yapıların ve binaların dizaynlarının fiziksel engellilere uygunluğunun yanısıra işitme, görme ve zihinsel engellilere uygunluğunun da araştırılması, farklı engel gruplarına yönelik bu alandaki araştırmaların artırılması önerilmektedir.
- Engelli ve yaşlıların bağımsız yaşamlarının, toplumun tüm bireylerinin yaşam kalitesini artırmasına yönelik farkındalık çalışmalarının yapılması önemlidir. Bu anlamda farklı alanlardaki araştırmacıların da alana sunacağı katkılar kıymetli olacaktır.

Kaynakça

- Arat, Y. & Sayar, G. (2017). Engelliler için Dolaşım Senaryosu "Konya Kent Plaza AVM Örneği"/The Circulation Scenario for Disabled People "The Sample of Konya Kent Plaza Shopping Mall". *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 32(2).
- Akşit, B. T. (2010). "Niteliksel Araştırmalar: Genel Tanıtım" *Derinlemesine Görüşmeler ve Odak Grup Görüşmeleri Eğitim Semineri*, Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, 26 Mart 2010, İstanbul
- Arslan, Y., Şahin, H. M., Gülnar, U., & Şahbudak, M. (2015). Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar (Batman merkez örneği).
- Bekci, B. (2012). Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akıllarının Erişebilirlik Açısından İrdelenmesi: Bartın Kenti Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı (14): 26-36.
- Berkün, S. (2016). Avrupa Kentsel Şartı'nın Kentlerdeki Özürlü Ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engellilere Yönelik İlkeleri ve Bursa Kentinde Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Erişilebilirliği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 61-72.
- Bogdan, R., & Biklen, S. K. (1997). *Qualitative research for education*. Boston: Allyn & Bacon.
- Çınar, H., & Erdem, H. E. (2008). Yaşam Hakkı, Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Konut İç Mekan Donatı Elemanları ve Mobilya Kullanımı. *Politeknik Dergisi*, 11(2), 169-174.
- Çınar, H., Arslan, A. R. & Meriç, H. (2015). Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Yatak Odası ve Mobilyaları İle İlgili Sorunlarının Tespiti ve Çözüm Önerileri. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3). 309-318
- Ergünay, O., & Özmen, B. Afet Yönetimi Açısından Van Depreminden Elde Edilen Dersler.
- Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Deprem Araştırma Dairesi, <http://www.deprem.gov.tr>, 2016
- Fırat, S. (2009). Engelsiz Bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 57-68.
- Gezer, H. (2014). Hastanelerde Ve Sağlık Merkezlerinde Erişilebilirlik.
- Karamehmetoğlu, Ş. S. (2006). Yaşlılar İçin Fiziksel Çevrenin Düzenlenmesi. *The Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation*, 52(1).
- Kaplan, H., & Öztürk, M. (2004). Engelliler, Kamu Mekanı ve Engelsiz Tasarım: Kamusal İç Mekanlarda İrdelenmesi İçin Bir Çerçeve. *Planlama Dergisi*, 2.

- Kaymaz, M. K. (2015). Eğitim Yapılarında Bedensel Engellilere Yönelik. *Selçuk Teknik Online Dergi*, 14(2), 238-250.
- Mülayim, A. (2009). Bedensel Özürlüler İçin Mimari Mekan Tasarımı. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Müftüoğlu, U. (2006). Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekanları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi. *Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon*.
- Olgun, R., & Yılmaz, T. (2014). Parkların Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Araştırma: Niğde Kızılelma Parkı Örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15(1), 48-63.
- Orakcı, H. (2010) Van İl Merkezindeki Kamu Binalarında Özürlü İnsanlar İçin Var olan Mimari Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
- Öztürk, A. Ç., & Kızıldoğan, E. T. (2017). Yaşlı Bireylerin Kentsel/Kamusal Mekanları Kullanım Analizi: Eskişehir örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(1).
- Öztürk, M. (2011). Türkiye’de Engelli Gerçeği. *Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları*, 30, 105.
- Pehlivanoğlu, B. (2012). Konaklama Yapılarının Engellilere Yönelik Oda Düzenlemelerinin İrdelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(4).
- Pınar, T., Saygun, M., Açıkgöz, E. M., Atçeken, İ., & Demirtaş, H. (2016). Kırıkkale İl Merkezi’nde Bulunan Sağlık Kuruluşları Girişlerindeki Engelli Rampalarının Standartlara Uygunluğunun Değerlendirmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(2).
- Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanlığı (2012). *Sağlık Kurumlarında Özürlü Bireyler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Rehberi*. Ankara
- Sirel, B., Boyacıgil, O., Duymuş, H., Konaklı, N., Altunkasa, F., & Uslu, C. (2012). Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Açık Alanlarının Fiziksel Engelliler Bakımından Ulaşılabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-72.
- Tekinalp, S. B., & Özerk, G. B. (2015). “Balıkesir Atatürk Parkı’nın Evrensel Tasarım Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Mimarlık* 382, s.54-59 (EBSCHOhost, Avery Index to Architectural Periodicals).

- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu (2013).
- TS 12576, Şehir İçi Yollar – Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları.
- TÜİK (2002). *Özürlü İstatistikleri Sonuçları (Türkiye, Kent, Kır)*. Ankara
- True, E. M., & Türel, H. S. (2013). Yapılı çevrelerin fiziksel engelliler yönüyle kullanılabilirliği: İzmir Kenti Örneği. *Artium*, 1(1).
- Uslu, A., & Shakouri, N. (2014). Kentsel Peyzajda Engelli/Yaşlı Birey İçin Bağımsız Hareket Olanağı ve Evrensel Tasarım Kavramı. *Journal of Forestry Faculty of Kastamonu University*, 14(1).
- Usta R., & Memiş, L. (2010). Belediye Hizmetlerinde Kalite: Giresun Belediyesi Örneği Quality In Municipality Services: The Case Of Giresun Municipality.
- USTAD, 2012, Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu (URL4: <http://www.devturkiye.org/upload/files/engelliler-icin-evrensel-standartlar-kilavuzu.pdf> Erişim Tarihi: 04.01.2014).
- Yıldırım, H. (2016). Kamu ve Özel Sektörde Hizmet Veren Kurum ve Kuruluş Binalarının Engelli Bireylere Uygunluğunun İncelenmesi (Elazığ İl Örneği). *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 179-203.
- Yılmaz, T., Olgun, R., Şavklı, F., & Büşra, Ö. T. E. R. (2014). Kentsel Yeşil Alanlarda Tekerekli Sandalye Kullanıcıları İçin Engelsiz Rota Belirlenmesi: Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 4(9), 1-14.

